

ПАРТИКУЛЯРНЕ ПРАВО УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО- КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

1

о. д-р Олег Каськів
Івано-Франківська теологічна академія

Євхаристія в канонічному праві

Євхаристія є стислим змістом і підсумком нашої віри: «Наш спосіб мислення узгоджується з Євхаристією, а Євхаристія, своєю чергою, підтверджує наш спосіб мислення» [4, ч. 1327].

Кодекс Канонів Східних Церков, який був проголошений Папою Іваном Павлом II Апостольською Конституцією «Священні Канони» від 18.10.1990 року, у 20-ох канонах, із 698 по 717, детально присвячує увагу Євхаристії, яка є центром Церковного життя.

Цілий Кодекс Канонів Східних Церков, зокрема ті канони, які говорять про Євхаристію, постали на основі рішень Соборів, Синодів, Вселенських Архієреїв та традиції Церкви.

Вже у перших семи Вселенських Соборах ми маємо багато приписів – канонів, у яких ієрархія старається внормувати, а також піднести гідність Євхаристії та направити всі надужиття, які не раз ставалися в житті Церкви. Вселенські Собори з 327 по 787 роки присвячують увазі Євхаристії 8 канонів. Для кращого розуміння даної проблематики постараюся дещо призупинитися над одному із них, а саме:

Нікейський Собор 325 року у каноні 13 зазначає наступне: «Щодо смертельно хворих, то тут треба дотримуватися старого і канонічного закону, що того, хто має незабаром померти, не можна позбавляти останніх і найпотрібніших напутніх розрад. Якщо, проте, після того і після одержання причастя така особа знову повернеться до здоров'я, хай вона залишиться серед тих, кому дозволені тільки спільні молитви. Але взагалі, якщо брати кожного смертного хворого, який хоче причащатися, єпископ, випробувавши його щирість, може дати йому Святі Дари» [9, с. 24].

Із даного та інших канонів ми бачимо, що Церква у різний період часу по-різному ставилася до частого причастя. Відбулась велика зміна в Богослов'ї щодо Причастя католиків від позиції, що Євхаристія є нагоро-

дою за святість, до поглядів святого Папи Пія X, який прийшов до думки, що причастя можна приймати як духовний скріплюючий засіб у боротьбі проти зла [8, с. 264].

Східні Католицькі Церкви повернулись до позиції ранньої апостольської Церкви, коли після спільної молитви і спільного прийняття їжі (агапе) служба завершувалася Євхаристією, в якій кожний учасник брав участь.

У даній статті постараюся проаналізувати Канонічний підхід до Тайни Євхаристії із 5-ох позицій, а саме:

1. Служитель Тайни та співслужіння;
2. Причастя;
3. Зберігання Євхаристії;
4. Пожертви на Літургію;
5. Партикулярне право УГКЦ про Євхаристію.

1. Служитель Тайни та співслужіння

II Ватиканський Собор у Конституції про святу Літургію повчає, що «Церква звертає свою заповідливу дбайливість на те, щоб християни в цьому таїнстві вірні брали участь не як глядачі, але щоб вони, добре розуміючи обряди і молитви, свідомо, побожно й діяльно брали в ньому участь» [1, ч. 48].

Канон 699 Кодексу Канонів Східних Церков розвиває думку II Ватиканського Собору та вказує на особливу функцію кожного учасника Євхаристійного священнодіяння. Лише Єпископи та пресвітери мають право відправляти Божественну Літургію. Диякони беруть участь у відправленні Літургії відповідно до приписів літургійних книг. Вірні завдяки хрещенню і миропомазанню беруть діяльну участь у Жертві Христовій у спосіб, визначений літургійними книгами або партикулярним правом, і то повніше, якщо із цієї Жертви приймають Тіло і Кров Господа [5, канон 699].

II Ватиканський Собор, базуючись на листах Святого Ігнатія Антіохійського, виразно зазначає, що «основний прояв Церкви полягає у повній, активній участі цілого святого Божого народу у тій самій літургійній відправі, особливо в Євхаристії, в одній молитві, на одному престолі, при якому стоїть єпископ, оточений колегією священників і служителів» [2, ч. 56].

Інструкція застосування літургійних приписів Кодексу Канонів Східних Церков, видана Конкрецією для Східних Церков у 1996 році, виразно заохочує до уважного ставлення до єпархіального літургійного

життя навколо Єпископа, кафедральний собор має бути правдивим святилицем кожної єпархії, літургія у ньому має відправлятися зразково. Дану зразковість у літургійних відправах можна прирівняти до монастирських відправ, які завжди у традиції Східної Церкви зберігали правдивий взаємобмін з літургійними відправами кафедральних соборів [1, ч. 41].

Співслужіння єпископів і священників різних Церков свого права можливе за умови, що кожен священнослужитель використовує ризи своєї Церкви, свого права та не буде жодного літургійного синкретизму, тобто перейняття звичаїв, традицій, обрядів іншої Церкви свого права, які не притаманні даній Церкві. Роблячи це, одночасно нищимо свою ідентичність.

Католицьким священникам забороняється співслужити Божественну Літургію разом із некатолицьким священником або служителями [5, канон 702].

У відпустових місцях, а також у різних парафіях, де служать багато чужих священників, ретельно рекомендується, щоб священник мав посвідчення від свого ієрарха, яке б посвідчувало про підтвердження даної особи.

2. Причастя

Вірних слід повчати про прийняття Причастя, особливо в небезпеці смерті, Великоднього часу, а також заохочувати до частого прийняття причастя [5, канон 708].

Ми, що не раз стаємо учасниками відправ Літургії із великою кількістю вірних та причасників (це притаманно для відпустових місць та храмових празників), маємо постійну нагоду спостерегти проблематику щодо причастя великої кількості вірних, щоб не було штовханини, шарпання, а відбувалося все благообразно, спокійно та побожно. Я думаю, варто нашим літургістам та священникам, які мають велику священничу практику, застановитися над даною проблемою та знайти поважне вирішення даного питання, яке маємо нагоду, на жаль, зустрічати у нашому житті.

Друга проблема, яка існує у нашій Церкві, — це те, що у більшості парафіяльних церков, особливо по селах, в часі недільної Літургії немає жодного вірного, який був би причасником, а якщо є, то дуже мала кількість. Панує серед вірних нашої Церкви хибна думка, що сповідатись і причащатись необхідно тільки один раз на рік, а більше немає потреби. Мусимо вжити всіх засобів для того, щоб дану хибну думку помінати. Часті реколекції для парафіян, катехитичні проповіді про Євхаристію, різні парафіяльні зібрання, участь парафіян у різних прощах та моліннях

10 можуть стати дорогоцінною панацеєю для зрушення на краще даного питання.

3. Зберігання Євхаристії

Канон 714 каже: «У церквах, де буває прилюдне богочитання і принаймні кілька разів на місяць відправляється Божественна Літургія, слід берегти Пресвяту Євхаристію, особливо для хворих, сумлінно дотримуючись приписів літургійних книг власної Церкви свого права, а вірні повинні з найбільшою шанобою її адорувати. Зберігання Пресвятої Євхаристії підлягає наглядові і керівництву місцевого Ієрарха» [5, канон 714].

У Східних і Західній Церквах Євхаристію зберігали в Церкві для причащення хворих. Дані частиці, які є у Кивоті, мають бути завжди у належному стані. Парох зобов'язаний часто міняти частиці, які є у Кивоті, особливо це стосується Церков, які є неподалік річок та водойм, бо хліб має притаманність набирати вологи і згодом пліснявіти.

4. Пожертви на Літургію

Пожертви, подаровані священикам за відправу Божественної Літургії чи інших богослужінь у наміреннях кожного з вірних, у більшості країн, в тому числі і в Україні, є одним із основних засобів існування священика та його родини.

Канон 715 параграф 2 виразно зазначає, що дозволяється приймати пожертви за відправу Божественної Літургії у наміренні вірних, офірувані відповідно до визнаного звичаю Церкви. Таке формулювання дозволяє приймати тільки одну пожертву за одне намірення, інтенцію. Про прийняття пожертви на богослужіння говорить також Партикулярне право УГКЦ, а саме: «Дотримуючись канону 717 ККСЦ, дозволено приймати пожертви за Божественні Літургії, в тому числі і за Літургію Напередосвячених Дарів, а також за поминання в літургіях та в інших богослужіннях, якщо є такий звичай» [3, канон 94].

В Українській Греко-Католицькій Церкві дозволено приймати також і пожертви за інші богослужіння, такі як різні посвячення і благословення, парастаси, панахиди тощо.

Усі пожертви та намірення на Літургію повинні записуватись у «Реєстр прийнятих і відслужених літургій» [3, канон 42]. Дану книгу в час візитації перевіряє єпархіальний єпископ або його делегована особа. Забороняється приймати священику більше пожертв, ніж можливо у даній Церкві відслужити Літургій протягом року. Пожертви, які

перевищують дану встановлену кількість, потрібно віддати єпархіальному єпископу. Він роздасть дані інтенції священникам, які є найбільш потребуєчими, таким як капелани війська, лікарень, священники, які виконують свої душпастерські обов'язки на теренах Східної України. Мусимо, однак, завжди мати на увазі принцип, що «кожний священник охоче, навіть без жодної пожертви, править Божественну Літургію в наміренні вірних, зокрема вбогих» [5, канон 716].

5. Партикулярне право УГКЦ про Євхаристію

Партикулярне право УГКЦ у 9-ох канонах приділяє увагу Євхаристії. Так, канон, 9 ідучи за приписами Кодексу Канонів Східних Церков, повертається до давньої традиції, яка була у нашій Церкві, а у 1720 році Замойським Синодом була заборонена [6, с. 159], що sacramентальне впровадження в таїнство спасіння завершується прийняттям Пресвятої Євхаристії [3, канон 86].

Канон 87 Партикулярного права визначає участь вірних у Літургії: вірні беруть діяльну участь у Літургії, а вірні, які на Літургії приймають Тіло і Кров Господню, беруть повну участь [3, канон 87].

Канон 88 Партикулярного права рекомендує часте служіння Літургії, за винятком алітургічних днів. Часте служіння і прийняття Євхаристії є духовним скріплюючим засобом у боротьбі проти зла [3, канон 88].

Канон 89 Партикулярного права повчає, що при виготовленні хліба, проказуванні молитов, дотриманні євхаристійного посту, визначенні місця, часу потрібно дотримуватись літургійних приписів, встановлених Синодом Єпископів УГКЦ [3, канон 89].

Було б дуже доречним запровадити практику у наших Семінаріях, яка є у Івано-Франківській Духовній Семінарії, можливо, і в інших, а саме що кожний семінарист на предметі «Практичної Літургії» має нагоду і можливість сам під проводом професора виготовляти просфори, дотримуючись відповідного рецепту. Дані набуті практичні навички стають необхідними у парафіяльному служінні кожному священнослужителю.

Канон 90 Партикулярного права накладає обов'язок на кожного місцевого ієрарха і пароха повчати своїх вірних про часте прийняття Євхаристії, особливо у Пасхальний період та в небезпеці смерті. Даному важливому питанню варто приділити проповіді, можливо, навіть певний цикл проповідей, щоб вірні могли якнайкраще і якнайбільше почерпнути із Євхаристії. Євхаристія має не відлякувати людей, а притягувати вірних, це має бути метою даних повчань [3, канон 90].

Канон 91 Партикулярного права дозволяє дияконові роздавати Євхаристію вірним [3, канон 91].

Канон 92 Партикулярного права повчає про участь дітей у Євхаристії. Єпархіальний Єпископ має дати певні вказівки, беручи до уваги географічне розташування єпархії чи екзархів, традиції, звичаї єпархії, усвідомлення священства і вірних щодо даного питання [3, канон 92].

Канон 93 Партикулярного права визначає, що євхаристійний піст триває щонайменше одну годину. Ліки і вода не порушують євхаристійного посту [3, канон 93].

Розглянувши дану тему у 5-ох аспектах, можемо прийти до висновку, що Євхаристія є джерелом і вершиною всього християнського богочитання і життя. Усі святі Тайни спрямовуються до Євхаристії. Вона, як Церква, всеобіймаюча, тому що містить в собі всі духовні скарби Церкви, тобто самого Христа. Тому священнослужителі зобов'язані з великою ревністю та терпеливістю повчати своїх вірних про вартість Євхаристії, бути носіями і охоронцями Євхаристії, будувати на Євхаристії свої священниче, парафіяльне, харитативне служіння.

Ми, священники, мусимо протягом усього нашого життя пам'ятати слова, що сказав нам єпископ, який висвячував нас на священника та подавав нам Тіло Христове, кажучи: «Прийми цей задаток і збережи його цілим і незіпсованим до останнього віддиху, бо про нього мають допитувати тебе за другого славного приходу великого Бога і Спаса нашого Ісуса Христа» [7, с. 225].

Євхаристія – це не лише щоденно з побожності споживати Христа. Євхаристія – це ставатися Христом, Христом у його повному розумінні, у його остаточній формі та цілісності, тобто Церквою.

Література:

1. Документи Другого Ватиканського Собору. – Львів: Свічадо, 1996.
2. Інструкція застосування літургійних приписів Кодексу Канонів Східних Церков. – Львів: Свічадо, 1998.
3. Канони Партикулярного Права Української Греко-Католицької Церкви // Благовісник. – Львів, 2001.
4. Катехизм Католицької Церкви. – Синод Української Греко-Католицької Церкви, 2002.
5. Кодекс Канонів Східних Церков. – Рим: Вид-во оо. Василіян, 1993.

6. Руський провінційний Синод у місті Замості 1720 року / Переклад із латинської мови проф. І. Козовика. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 300 с.

7. Молитовник і правила семінариста ІФДС. – Івано-Франківськ, 2002. – 341 с.

8. Поспішл В. Східне Католицьке Церковне Право. – Львів: Свічадо, 1997. – 614 с.

9. Туркало Я. Нарис історії Вселенських Соборів (325-787 рр.). – Брюссель: Літературно-наукове вид-во, 1974. – 310 с.